

Спеціалізованій вченій раді ДФ 05.854.005
Вінницького національного аграрного
університету

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата економічних наук, доцента,
доцента кафедри маркетингу Національного авіаційного університету
Салькової Ірини Юріївни
на дисертаційну роботу Охоти Юлії Володимирівни на тему «Ефективність
розвитку та організаційно-економічне стимулювання підприємницької
діяльності в АПК», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора
філософії галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки за спеціальністю
051 – економіка

Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Розвиток підприємницької діяльності є одним із визначальних напрямів, який має сприяти значному підвищенню ефективності реалізації економічного потенціалу, оптимізації участі України у міжнародному поділі праці, зміцненню конкурентоспроможності національної економіки. Підприємництво вирішує широкий спектр питань, що пов'язані з ринковою кон'юнктурою, мобілізацією фінансових ресурсів, створенням наукових розробок, зайнятістю населення, ослабленням монополізму тощо. Різноманітні аспекти його функціонування виступають підґрунтям реалізації стратегії економічного зростання держави, що підкреслює необхідність упровадження комплексу заходів, спрямованих на підвищення ефективності розвитку та організаційно-економічне стимулювання підприємницької діяльності в АПК. Зважаючи на зазначене, тема дисертаційної роботи є актуальною як у теоретичному, так і у практичному аспектах.

Дисертаційна робота має практичну спрямованість і виконана відповідно до плану наукових досліджень Вінницького національного аграрного університету і є складовою частиною науково-дослідних тем: «Дослідження розвитку трансформаційних процесів в аграрній економіці макрорегіону Поділля» (номер державної реєстрації 0115U001345, 2015-2017 рр.), де

автором обґрунтовано значення державної підтримки АПК України, проаналізовано її сучасний стан та вплив на діяльність агропідприємств; «Маркетингове управління розробленням інноваційної продукції олійно-жирового підкомплексу України» (номер державної реєстрації 0118U004781, 2018-2020 рр.), де автором висвітлено перспективи розвитку кадрового потенціалу як інструменту менеджменту задля забезпечення розвитку підприємницької діяльності; «Управління розвитком економічних систем в умовах міжнародної конвергенції аграрного бізнесу» (номер державної реєстрації 0117U004204, 2017-2021 рр.), де автором на основі систематизації емпіричних даних щодо розвитку сільськогосподарських підприємств визначено сучасні особливості формування економічної результативності господарювання, її організаційно-структурні аспекти з оцінками розмірів підприємств та їх регіональної специфіки забезпечення ефективності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені у дисертаційній роботі Охоти Ю.В., є обґрунтованими та достовірними, оскільки отримані на основі використання різноманітних методів наукового пізнання (діалектичний, системно-структурний аналіз, монографічний, статистико-економічний, балансовий, абстрактно-логічний, графічний, економічного прогнозування, картографічний) тощо, опрацювання значного масиву статистичної інформації, наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених з обраної тематики, а також відповідних нормативно-правових актів. Висновки і рекомендації є логічними та випливають із результатів дослідження, розкривають його мету, містять елементи новизни і мають теоретичну і практичну цінність.

Дисертанткою належним чином сформульовано мету дослідження, яка полягає в здійсненні наукової оцінки ефективності розвитку та визначення особливостей організаційно-економічного стимулювання підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі. Об'єктом дослідження визначено процеси формування ефективності розвитку та організаційно-економічного

стимулювання підприємницької діяльності в АПК. Відповідно, предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних засад і практичних підходів щодо забезпечення ефективності розвитку та організаційно-економічного стимулювання підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі.

Відтак, визначеної мети дисертанткою досягнуто, поставлені завдання виконано, а висновки і рекомендації є аргументованими.

Заслуговує на увагу логічність структури роботи, що забезпечила ґрунтовне висвітлення предмету дослідження.

У першому розділі дисертаційної роботи досліджено теоретико-еволюційні основи та характеристики підприємницької діяльності й підприємництва (п. 1.1). У ході дослідження охарактеризовано організаційно-економічні умови розвитку та стимулювання підприємництва в АПК (п. 1.2).

У роботі представлено сутнісні характеристики державної підтримки в механізмі організаційно-економічного стимулювання підприємництва (п. 1.3).

У другому розділі дисертаційної роботи досліджено сучасні особливості розвитку і організаційно-економічне стимулювання підприємницької діяльності в АПК. Автором виявлено і структуровано організаційно-економічні характеристики здійснення підприємництва в аграрній сфері (п. 2.1), здійснено ґрунтовний аналіз економічної результативності та ефективності господарської діяльності підприємств (п. 2.2) та проведено оцінку специфіки державної політики стимулювання розвитку підприємництва в АПК (п. 2.3). У роботі визначено пріоритетність розвитку виробництва біопалива як перспективної сфери стимулювання підприємницької діяльності (п. 2.4).

У третьому розділі дисертаційної роботи автором запропоновано напрями формування організаційно-економічних умов та вдосконалення механізму стимулювання розвитку підприємництва (п. 3.1). У дисертації наведено напрями адаптації кооперативних пріоритетів стимулювання соціально-економічної ефективності підприємницької діяльності до умов її здійснення на конкурентному ринку (п. 3.2) та запропоновано метод

удосконалення здійснення оцінки перспективної ефективності господарської діяльності підприємств, застосовуючи методи аналізу середовища функціонування та кореляційно-регресійного аналізу (п. 3.3).

Під час написання дисертаційної роботи автором вдало підібрано методи проведення дослідження. Також, на особливу увагу заслуговує високий рівень апробації результатів дослідження, які доповідалися на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: V Всеукраїнська науково-практична конференція молодих науковців «Проблеми облікового, контрольного й аналітичного забезпечення управління підприємством» (м. Вінниця, Вінницький національний аграрний університет, 16 квітня 2015 р.); Міжнародна науково-практична інтернет-конференція молодих учених та студентів «Майбутнє аграрного сектору України: погляд молодих учених» (м. Вінниця, Вінницький національний аграрний університет, 15-16 травня 2018 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених та студентів «Упровадження передових технологій у виробництво продукції бджільництва» (с. Чернятин, Чернятинський коледж ВНАУ, 21-22 березня 2019 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні технології в будівництві, економіці та дизайні» (м. Немирів, Немирівський коледж будівництва, економіки та дизайну ВНАУ, 4-5 квітня 2019 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Економіка, бізнес та управління» (м. Могилів-Подільський, Могилів-Подільський технологіко-економічний коледж ВНАУ, 22-23 квітня 2019 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та права в сучасних умовах» (м. Полтава, Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 1 червня 2019 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Земля – потенціал енергетичної, економічної та національної безпеки держави» (м. Вінниця, Вінницький національний аграрний університет, 24-25 жовтня 2019 р.); Міжнародна науково-практична інтернет-конференція молодих учених та студентів «Сучасні тенденції розвитку агропромислового

сектору економіки в умовах конвергенції» (м. Вінниця, Вінницький національний аграрний університет, 14-15 травня 2020 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми менеджменту та права» (м. Вінниця, Вінницький національний аграрний університет, 1-2 червня 2020 р.); III International Scientific and Practical Conference «Modern science: problems and innovations» (Stockholm, Sweden, 1-3 June 2020).

Значущість дослідження для науки і практики. Практичне значення одержаних результатів полягає у поглибленні існуючих та розробці нових теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо ефективності розвитку та організаційно-економічного стимулювання підприємницької діяльності в АПК.

Наукова цінність роботи полягає у формуванні концептуальних підходів до здійснення наукової оцінки ефективності розвитку та визначення особливостей організаційно-економічного стимулювання підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі.

Серед теоретичних розробок автора слід відзначити авторське бачення підприємництва, яке полягає в тому, що підприємництво – це явище в економіці і суспільстві, що представлене як сфера докладання праці та капіталу, механізм соціально-господарських відносин, взаємодій, здійснюваних в умовах ризику й спрямованих на досягнення головної мети – отримання прибутку шляхом ефективної організації статутної діяльності, що забезпечує перевищення вигід над понесеними витратами.

Автором виокремлено організаційно-економічні умови розвитку та стимулювання підприємництва в АПК, які доводять складність системи відносин між учасниками ринку і державою із забезпечення реалізації відповідно до державної політики підтримування балансу інтересів держави, підприємців і споживачів. Засади державної підтримки розвитку підприємництва, які повинні базуватися на визначенні заходів і засобів регулювання відповідно до ринкової ідеології з урахуванням закону конкуренції, особливостей соціально-економічної та ринкової взаємодії,

можуть застосовуватись для забезпечення стійкого економічного відтворення на сільській території, що базується на узгодженості дій законодавчої та виконавчої влади.

В роботі проведено оцінку організаційно-економічних характеристик здійснення підприємництва, які становлять систему ідеологічних, організаційних, галузевих, природно-економічних чинників з використанням загальнодержавних аналітичних даних. Практику представлення результатів підприємницького господарювання в агропромисловому комплексі проаналізовано на прикладі підприємств різних організаційно-правових форм господарювання та видів економічної діяльності.

Заслуговує на увагу проведений автором аналіз економічної результативності та ефективності господарської діяльності досліджуваних підприємств, діяльність яких пов'язана із традиційним сільським господарством та вирощуванням кількох експорторієнтованих культур. В результаті проведення досліджень виявлено загально експорторієнтований факт розвитку підприємств відповідно до кон'юнктури ринку і мотивації виробляти продукцію-сировину, що становить головну можливість досягти мінімізації витрат, бути конкурентоспроможними та отримати максимальний прибуток.

Досліджено стан та роль державної політики щодо стимулювання розвитку підприємництва в АПК, яка повинна зважати на сучасні умови господарювання агроформувань та забезпечувати таку політику регулювання, яка б спонукала сільськогосподарські підприємства виробляти готову продукцію з метою підвищення рівня ВВП країни.

Одним із значних доробків автора є запропоновані напрями формування організаційно-економічних умов та механізму стимулювання розвитку підприємництва. У дисертації виявлено, що одним із найбільш значимих інструментів у формуванні організаційно-економічних умов розвитку підприємництва є кадровий потенціал як основний забезпечуючий чинник зокрема щодо ефективності й конкурентоспроможності. А у

стратегічному контексті формування організаційно-економічних умов і механізму стимулювання розвитку підприємництва в АПК запропоновано сукупність пріоритетів, на які слід зорієнтовувати державну політику.

Слушною є думка автора стосовно застосування методичного положення удосконалення оцінки ефективності господарської діяльності підприємств, що базуються на методах аналізу середовища функціонування та кореляційно-регресійного аналізу.

Заслуговують на подальше вивчення і апробацію на практиці в інших галузях своєрідні позиції автора в третьому розділі. Методологічна основа роботи цілком відповідає рівню доктора філософії. Комбіноване використання принципів, підходів і методів дослідження дало можливість вирішити поставлені наукові завдання.

Можна констатувати, що наукова новизна та висновки сформульовані чітко і у повній мірі дозволяють вирішити поставлені задачі. Розділи дисертації є завершеними, структурно цілісними та послідовно логічними, що обумовило достатню достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій.

Практична значимість дисертаційної роботи підтверджується впровадженням результатів наукового дослідження. Окремі наукові розробки автора щодо забезпечення розвитку підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі використовуються Могилів-Подільською районною радою Вінницької області під час розробки проектів рішень та районних програм в частині економічного та соціального розвитку району (довідка № 01-23/01-16/67 від 15.02.2021 р.); у практичній діяльності сільськогосподарських підприємств, зокрема: ПСП «Вікторія» під час визначення основних напрямів підвищення конкурентоспроможності, застосовуючи запропонований механізм організаційно-економічного стимулювання розвитку підприємницької діяльності (довідка № 19 від 26.06.2020 р.), ПП «Кургани» під час удосконалення механізмів підвищення економічної результативності (довідка № 189 від 23.12.2020 р.), ПП «Дари

садів» під час формування та застосування стратегічних пріоритетів розвитку підприємства з урахуванням впливу сучасних галузевих особливостей (довідка № 21 від 22.01.2021 р.).

Положення дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету під час викладання окремих частин навчальних дисциплін «Аграрна політика та земельні відносини», «Регіональна економіка». Практичне значення одержаних наукових результатів зумовило їх впровадження у навчально-методичний процес та наукову роботу кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії (довідка № 01.1-60-1531 від 02.10.2020 р.).

Зміст та завершеність дослідження. Виконана дисертаційна робота та всі отримані результати є особистим надбанням автора і в повному обсязі відображають підготовлені для публічного захисту наукові положення, результати теоретичних і розрахункових досліджень, а також дані про їх практичне впровадження. Висновки і пропозиції, що виносяться на захист, одержані автором самостійно та опубліковані у фахових виданнях.

Опубліковані наукові праці об'єктивно, достатньо і повною мірою відображають основний зміст дисертації.

Наукова новизна і достовірність отриманих результатів. Основні положення дисертації, що відзначаються самостійністю розробок і науковою новизною, полягають у наступному:

У роботі уперше:

- запропоновано теоретико-методичні удосконалення засад віднесення соціально-економічних явищ до сектору підприємницької діяльності, підприємництва, в основі яких критерії: статусу ринкового суб'єкта (господарська самостійність і систематична діяльність); умов функціонування (наявність ризику); цільової спрямованості господарювання (отримання прибутку); суб'єктності на ринку (фізична та юридична особа); формалізації (реєстраційна регламентація);

Автором удосконалено:

- теоретико-методичний зміст пізнання засад та умов стимулювання розвитку підприємництва в АПК як механізму організаційно-економічного впливу, що включає не лише фінансово-економічні, а й соціальні фактори мотивації підприємницької діяльності;

- напрями формування організаційно-економічних умов та вдосконалення механізму стимулювання розвитку підприємництва, який включає пріоритети стимулювання господарської діяльності, зокрема, в системі виробництва-споживання відновлюваних джерел енергії сільськогосподарського походження;

- визначення пріоритетності розвитку виробництва біопалива як перспективної сфери стимулювання підприємницької діяльності, яка забезпечить гарантії енергетичної безпеки для конкретних суб'єктів господарювання;

В дисертації дістали подальшого розвитку:

- представлення сутнісних характеристик та теоретико-методичних засад державної підтримки в механізмі організаційно-економічного стимулювання підприємництва, які полягають у визначенні її як системи сприяння формуванню мотивації підприємницької діяльності;

- організаційно-економічні характеристики здійснення підприємництва в АПК, які становлять систему ідеологічних, організаційних, галузевих, природно-економічних чинників;

- взаємозалежні оцінки економічної результативності та ефективності господарської діяльності підприємств на основі аналізу структурної динаміки розвитку підприємницьких формувань;

- оцінки специфіки державної політики стимулювання розвитку підприємництва в АПК;

- кооперативні пріоритети стимулювання соціально-економічної ефективності підприємницької діяльності до умов її здійснення на конкурентному ринку;

- оцінка перспективної ефективності господарської діяльності підприємств у змінному середовищі ринку, що полягає в системному використанні методів аналізу середовища функціонування та кореляційно-регресійного аналізу.

Достовірність та об'єктивність результатів і пропозицій підтверджується логічною завершеністю виконаної дисертації, апробацією результатів дослідження на багатьох науково-практичних конференціях. Структурна побудова наукової роботи є оригінальною, з дотриманням вимог академічної доброчесності. Ключові проблеми сформульовані чітко, наукові положення достатньо обґрунтовані та достовірні, основні з них оприлюднені в повному обсязі.

Зауваження до дисертації та дискусійні положення. Незважаючи на загальну позитивну оцінку і змістовність викладу результатів наукового пошуку, достовірність висновків, в дисертації мають місце деякі зауваження і дискусійні питання, що потребують додаткового обґрунтування.

1. У п. 1.1 теоретичного розділу дисертаційної роботи (с. 23-36) автором досить ґрунтовно розкрито сутність економічних категорій «підприємництво» та «підприємницька діяльність», наведено їх зміст і характеристику, що безумовно формує категоріальний апарат досліджуваної проблеми. Однак, на нашу думку, необхідно було більше уваги акцентувати на розкритті поняття «підприємницька діяльність в АПК», з огляду на тематику та предмет дослідження, вважаємо обмеженим його теоретичне роз'яснення.

2. У п. 1.2 (с. 36-54) дисертаційної роботи доречно було б більш широко висвітлити та систематизувати заходи щодо стимулювання розвитку підприємництва в АПК та акцентувати увагу на їх місці в системі управління, а не тільки описати їх суть.

3. В сучасних умовах економічних реформ, які активно провадяться урядом України, важливе значення має зарубіжний досвід. Тому варто було б у п. 1.3 (с. 55-67) дослідити іноземний досвід управління розвитком та

державної підтримки підприємництва в АПК, виявити методи, важелі та конкретні заходи, що застосовуються за кордоном.

4. У п. 2.1 (с. 79-101) автором представлено оцінку організаційно-економічних характеристик підприємництва в агропромисловому комплексі України. Однак доцільно було б розглянути не лише загальні показники у державі, а й регіональний аспект розвитку підприємництва.

5. Дискусійною є назва п. 2.2 «Аналіз економічної результативності та ефективності господарської діяльності підприємств», оскільки економічні результати являють собою результативність економічної системи, що виражена у співвідношенні корисних кінцевих результатів її функціонування до витрачених ресурсів.

Загалом, зазначені дискусійні положення та зауваження принципово не впливають на наукову та практичну цінність одержаних автором результатів дослідження і не знижують в цілому достатньо високої позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових фахових виданнях. Основні положення дисертації відображені у 13 наукових працях загальним обсягом 7,42 друк. арк. (власний доробок автора 5,8 друк. арк.), у тому числі у 4 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, включених до міжнародних наукометричних баз – 2,87 друк. арк.; 4 статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних – 2,86 друк. арк.; 1 стаття у наукових фахових виданнях України – 0,57 друк. арк.; 4 публікації у інших виданнях – 1,12 друк. арк.

Загальні висновки. Дисертаційна робота Охоти Юлії Володимирівни на тему: «Ефективність розвитку та організаційно-економічне стимулювання підприємницької діяльності в АПК», що представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – економіка, є самостійною, завершеною науковою роботою, в якій викладено авторський підхід щодо ефективності розвитку та організаційно-економічного стимулювання

підприємницької діяльності в АПК.

Загалом за своїм змістом, актуальністю, достовірністю одержаних результатів, важливістю для науки і практики, науковою новизною дисертація відповідає спеціальності 051 – економіка, вимогам п. 9, 10, 11, 12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, та наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», а її автор Охота Юлія Володимирівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – економіка.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу
Національного авіаційного
університету

І.Ю. Салькова

